

Peer

Parliaments

Make
yourself
heard

#MyWorldOurPlanet
#EUClimatePact

**Как правим енергията
зелена и справедлива.**

Учебни материали

за модул 2

Настоящият документ не може да се счита за официална позиция на Европейската комисия. Моля, имайте предвид, че информацията в този документ може да не е актуална, тъй като първоначално е създадена през 2022 г.

Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2024 г.

© Европейски съюз, 2024 г

Политиката по отношение на повторната употреба на документи на Европейската комисия е уредена с Решение 2011/833/ЕС на Комисията от 12 декември 2011 г. относно повторната употреба на документи на Комисията (ОВ L 330, 14.12.2011 г., стр. 39, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/833/oj>). Освен ако не е отбелязано друго, повторната употреба на настоящия документ е разрешена съгласно лиценз Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Това означава, че повторната употреба се позволява, при условие че надлежно се посочи източникът и се укажат евентуалните промени.

За употребата или възпроизвеждането на елементи, които не са собственост на Европейския съюз, трябва да се поиска разрешение директно от носителите на авторските права.

Как правим енергията зелена и справедлива: производство и използване

Въпрос 1

От слънчевите панели на покрива до по-добрата изолация на стените, начинът по който генерираме и запазваме енергията в домовете си е ключът към по-голямата ни устойчивост като общество. Какво ви е необходимо, за да използвате енергията по-ефективно и по-устойчиво в дома си? **Разгледайте опциите** по-долу, **поговорете** за тях във вашата група и **ги класирайте**, като започнете от решенията, които според вас са най-добрите.

Точки	Опция
5 точки	В
4 точки	С
3 точки	А
2 точки	Е
1 точка	Д

Примерен бюлетин за гласуване

- А** Трябва да има стимули и ясна информация за ползите – това ще ми помогне да направя **промени за повишаване на енергийната ефективност**, като поставяне на изолация на дома, монтиране на интелигентен термостат, смяна на старата дограма и използване на енергоспестяващи крушки.
- В** Трябва да бъде насърчен(а) да **премина към зелена електроенергия и отопление** в дома си чрез повишаване на цените на енергията от невъзобновяеми източници.
- С** Трябва да има стимули, които да направят **по-евтино и по-лесно** монтирането на по-екологични източници на енергия в дома ми, като слънчеви панели и термопомпи.
- Д** Използването на **енергия от „мръсни“ източници**, например въглища, трябва да стане невъзможно чрез прекратяването му възможно най-скоро.
- Е** Какви **други решения** можете да измислите?

Контекст

Всяко модерно общество и икономика работят с енергия: тя ни е необходима, за да произвеждаме електричество, да отопляваме домовете си и да захранваме превозните си средства. Въпреки че по-голямата част от енергията все още се произвежда от изкопаеми горива (нефт, въглища и газ), известно малко количество идва от възобновяеми енергийни източници като слънчева светлина, вятър, вода и геотермална топлина. И този дял нараства, бавно, но сигурно.

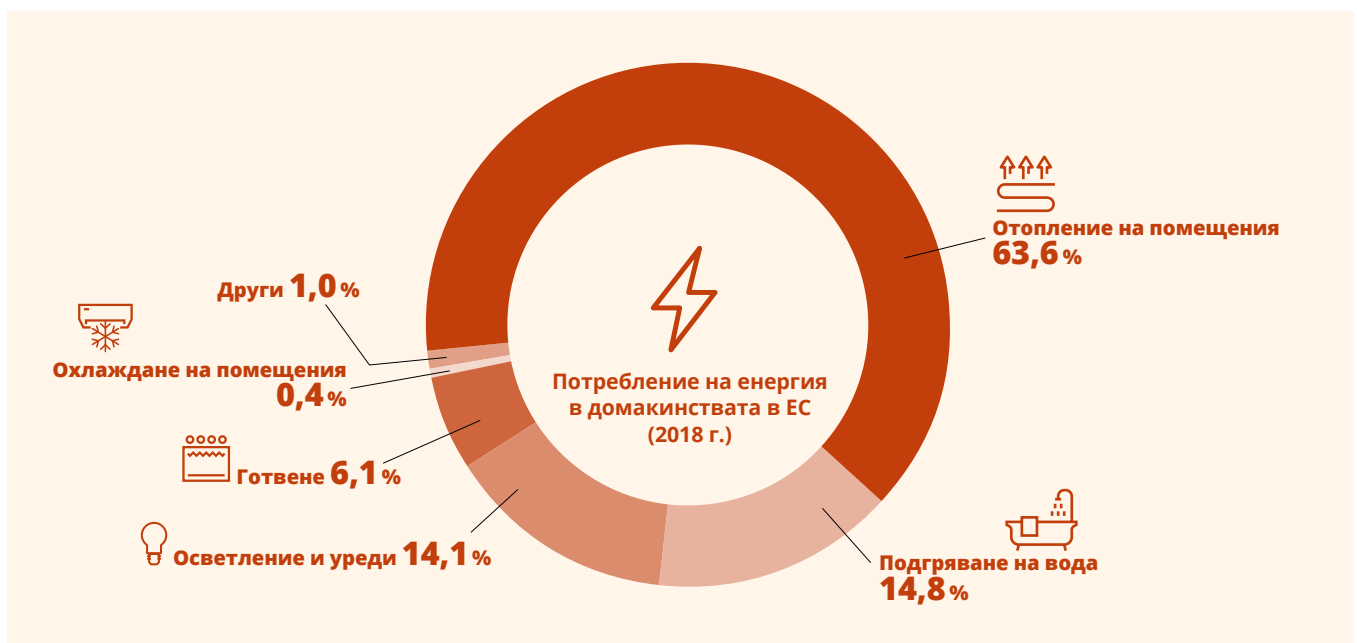
Три четвърти от емисиите на парникови газове в ЕС идват от производството и потреблението на енергия.

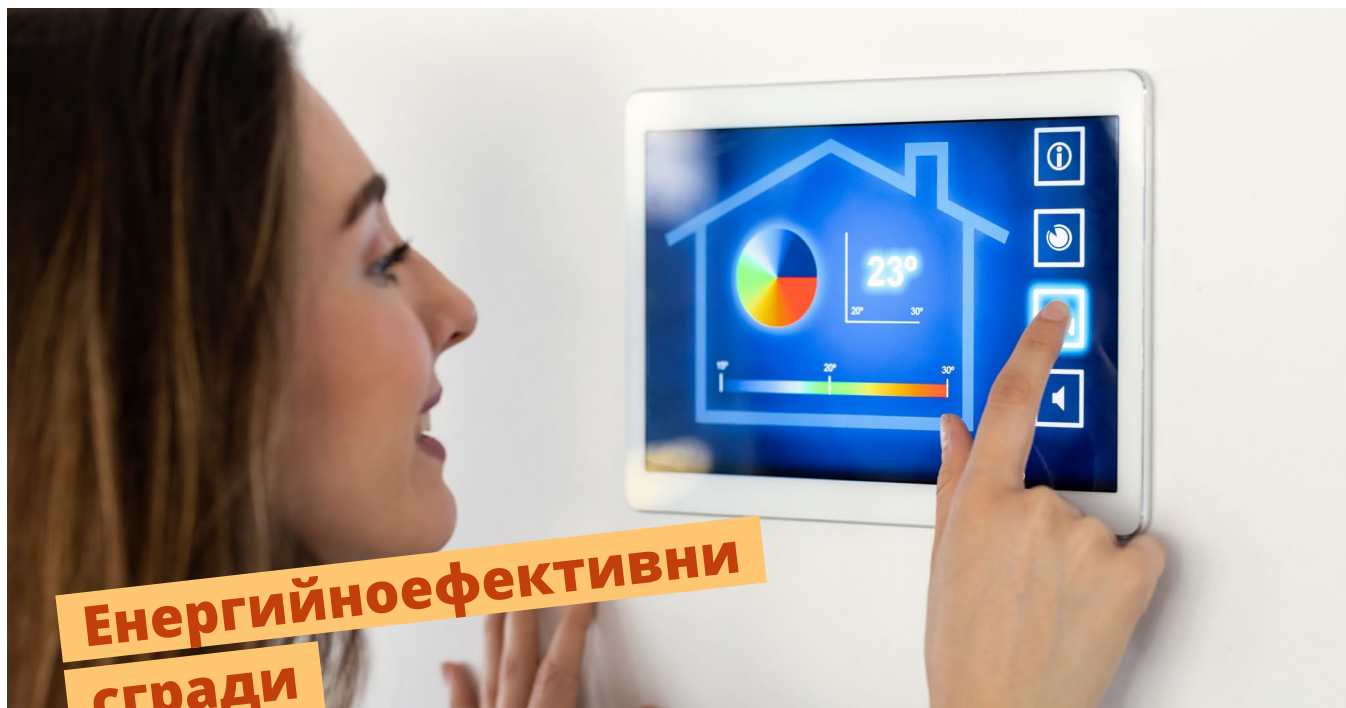
Има **два начина за намаляване на емисиите на парникови газове, свързани с енергията**.

- Чрез подобряване на енергийната ефективност и използване на по-малко енергия (например чрез изолация на сградите).
- Чрез увеличаване на дела на енергията, произведена от възобновяеми източници. През 2018 г. на домакинствата се пада 26,1 % от консумираната енергия в ЕС, по-голямата част от която идва от природен газ (32,1 %) и от електроенергия, произведена от изкопаеми горива (24,7 %), като възобновяемите източници представляват 19,5 %. Отоплението е основното нещо, за което домакинствата използват енергия.

По-ефективното и устойчиво производство и използване на енергията спомага за опазването на околната среда, както и за човешкото здраве и благополучие. Също така, то забавя климатичните промени и глобалното затопляне и намалява зависимостта на ЕС от външни доставчици на петрол и газ. Поради тази причина Зеленият пакт на ЕС има за цел да допринесе за преминаване от въглища към по-чисти енергийни източници.

Енергийно ефективни сгради

На сградите се пада около 40 % от общото потребление на енергия в ЕС и над една трета от емисиите на парникови газове в ЕС.

Приблизително 75 % от всички сгради в ЕС не са енергийно ефективни и само 1 % се подлагат на енергийно ефективни ремонти всяка година. Около 85-95 % от днешните сгради все още ще се използват през 2050 г.

За да се намалят емисиите на парникови газове в ЕС с поне 55 % до 2030 г., тези емисии от сградите ще трябва да бъдат намалени с 60 %. Следователно сградите трябва да бъдат направени по-енергийно ефективни, например чрез по-добра изолация.

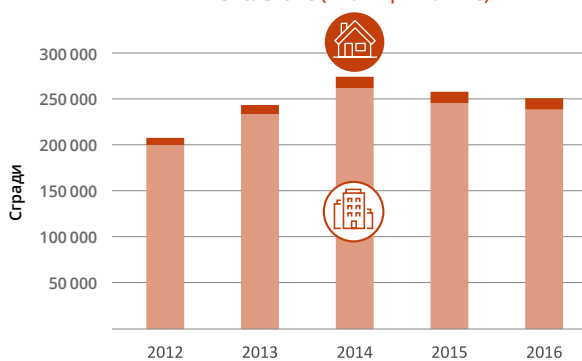
Новата стратегия на Европейската комисия за насърчаване на обновяването на сгради, *A Renovation Wave for Europe* (Вълна за саниране на Европа), има за цел да удвои годишните нива на обновяване, свързано с енергията, през следващите 10 години.

Така наречената дилема наемодател-наемател също понякога може да бъде проблем: наемодателите не искат да инвестират твърде много пари в енергийно ефективни уреди и ремонти, тъй като няма да имат възвръщаемост на тези пари, а от постигнатите икономии ще се възползват наемателите, които плащат сметките за енергия.

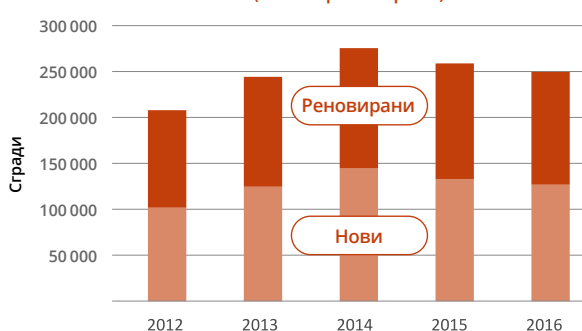
Нова вълна от инвестиции в енергийно ефективното обновяване на сгради може да действа като стимул за строителния сектор, като потенциално ще създаде 160 000 зелени работни места до 2030 г.

Някои държави-членки на ЕС все още не са приоритизирали предприемането на спешни действия, необходими в строителния сектор.

Сгради в Европа с почти нулево потребление на енергия по начин на използване (жилищни или не)

Сгради в Европа с почти нулево потребление на енергия (нови и реновирани)

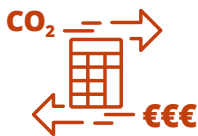

Как правим енергията
зелена и справедлива:
производство и използване

Поставяне на цена на въглерода

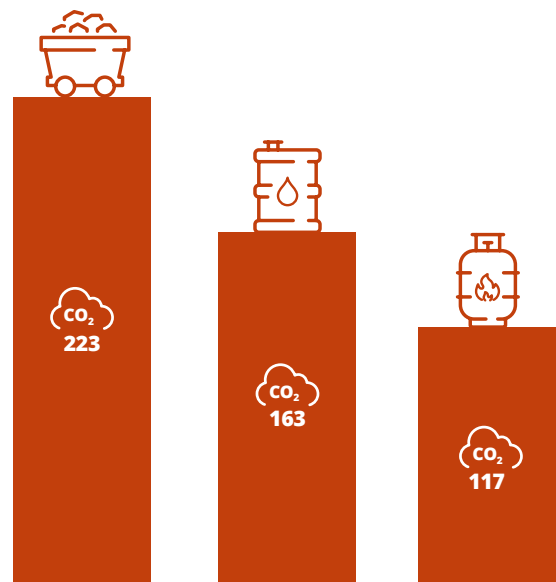
Поставянето на цена на въглерода е опит да се уловят „външните“ разходи за въглеродни емисии. Това са разходи, които обществото – всеки един от нас – плаща, за да поправи щетите, причинени от климатичните промени, като разходи за здравеопазване или материални щети в резултат на горещи вълни и суша.

Има различни начини за определяне на цена на въглеродните емисии, но най-често срещаните са системите за търговия с емисии и въглеродните данъци.

Търговията с емисии означава, че на причинителите на въглеродните емисии (като доставчиците на електроенергия) се издават сертификати, които им позволяват да отделят определено количество емисии на CO₂ годишно. Ако намалят емисиите на CO₂, те могат да продават всички неизползвани квоти на други участници на пазара, които имат по-високи емисии. Общият брой на сертификатите е ограничен и намалява с течение на времето по закон, така че причинителите на въглеродните емисии да бъдат стимулирани да подобрят въглеродния си отпечатък.

Съдържание на въглерод в изкопаемите горива по вид – въглища, петрол, природен газ (в паунди CO₂ на милион британски термични единици)

ЕС стартира система за търговия с емисии през 2005 г. Това беше първият голям пазар на въглеродни емисии в света и все още е най-големият. Той ограничава емисиите от около 10 000 съоръжения в енергийния сектор и производствената индустрия, както и от авиокомпаниите, опериращи между участващите държави. Въпреки че системата все още не обхваща общите емисии от транспорта и сградите, тя покрива около 40 % от емисиите на парникови газове в ЕС.

Как правим енергията зелена и справедлива: производство и използване

Поставяне на цена на въглерода

Въглища (антрацитни)	228,60
Въглища (лигнитни)	216,24
Въглища (суббитумни)	214,13
Въглища (битумни)	205,40
Дизелово гориво и мазут за отопление	163,45
Бензин (без етанол)	155,77
Пропан	138,63
Природен газ	116,65

CO₂ в паунди, отделян на милион британски термични единици (Btu) енергия за различни горива

За разлика от системата за търговия с емисии, въглеродният данък директно задава цена на въглерода, като определя данъчна ставка върху емисиите на парникови газове или – по-често – върху съдържанието на въглерод в изкопаемите горива. Съдържанието на въглерод в изкопаемите горива се отнася до различни количества въглероден диоксид (CO₂), които различните горива отделят във връзка с енергията, която произвеждат при изгаряне. Черните въглища, например, отделят почти два пъти повече CO₂ за същата енергия, произведена при изгарянето им, отколкото природния газ.

Няколко европейски държави, като Финландия, Норвегия, Швеция и Дания, започнаха да експериментират с данъчно облагане на въглерода още през 90-те години. Последваха ги няколко други европейски държави, но има огромни разлики в данъчните ставки. Въглеродните данъци могат да бъдат ефективен начин за намаляване на емисиите на CO₂ и замърсяването на въздуха чрез определяне на цена на въглерода и могат да играят роля за намаляване на емисиите от секторите, които не са обхванати от системата за търговия с емисии на ЕС.

Приходите от поставянето на цена на въглерода могат да се използват за подкрепа на по-нататъшните усилия за намаляване на емисиите на парникови газове. Може да се използват и за компенсиране на тежестта, която пада върху домакинствата с ниски доходи, чрез увеличаване на социалните помощи, подпомагане на домакинствата с еднократни плащания или инвестиране в специални схеми, като субсидии за реновиране на сгради.

Как правим енергията зелена и справедлива: производство и използване

Слънчевата енергия е възобновяем източник на енергия, който може да се използва за снабдяване на домакинствата с електричество и топла вода. Слънчевата енергия има потенциала до 2040 г. да задоволи 20 % от търсенето на електроенергия в ЕС.

В повечето държави-членки слънчевата енергия осигурява по-малко от 1 % от енергията, използвана за отопление и охлаждане. В държави с топъл климат с повече слънчева светлина и по-малка нужда от отопление слънчевата енергия осигурява много по-висок дял на енергията – над 15 % в Кипър например.

Термопомпите са друг източник на ефективна енергия. Поставени извън жилищата, те работят като хладилник, но в обратна посока, като използват енергия от околната среда за отопление или охлаждане на помещения. Въпреки че работят на ток, те го използват много ефективно.

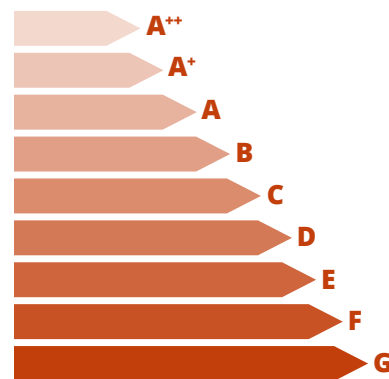

Термопомпите станаха много по-разпространени през последните години, особено в държавите членки, където има студен климат и по-малко жилища са свързани към мрежата за природен газ. Те са най-популярни в Швеция, Естония, Финландия и Норвегия, където всяка година се продават повече от 25 термопомпи на 1000 домакинства.

За да намалят емисиите от битовите отоплителни системи, държавите членки насърчават монтирането на термопомпи и слънчеви панели най-често чрез субсидии и заеми, но също и чрез намаляване на данъците. Това доведе до значително увеличение на такива инсталации в някои държави членки.

През 2015 г. е приет регламент на ЕС, който изисква термопомпите, слънчевите панели и подобни битови устройства за производство на електро- и топлоенергия да съдържат в етикета си информация за енергийната ефективност и потреблението на енергия. Освен това през 2010 г. ЕС постави изискване до 2021 г. всички нови сгради да бъдат „сгради с почти нулево потребление на енергия“ и да използват енергия от възобновяеми източници. Между 2012 и 2016 г. са построени около 1,2 милиона „сгради с почти нулево потребление на енергия“ или съществуващи сгради са реновирани, за да отговарят на изискванията. Делът им на строителния пазар се е увеличил от 14 на 20 %.

Как правим енергията зелена и справедлива: производство и използване

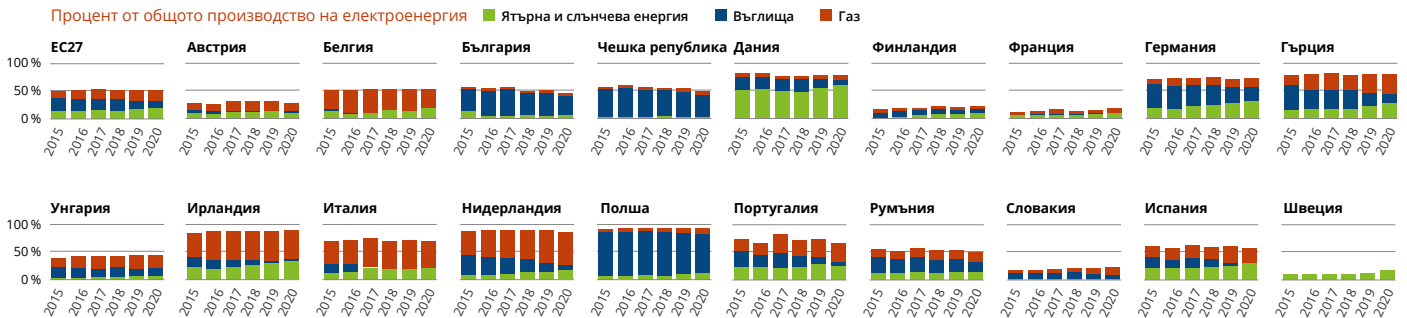
Преминаване от въглища към други енергийни източници

Възобновяемите енергийни източници изпревариха изкопаемите горива и станаха основен източник на електроенергия в ЕС за първи път през 2020 г. Въпреки това, въглищата все още са важен източник в някои държави членки, макар че

изгарянето на въглища отделя най-много CO₂ на единица произведена енергия при изгаряне – почти два пъти повече от природния газ и с 40 % повече от дизела и мазута.

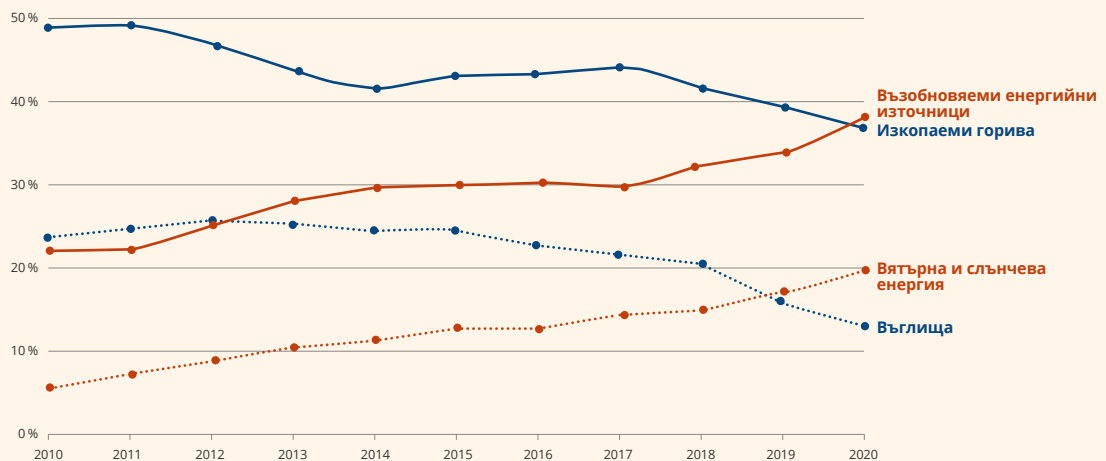
Източници при производството на електроенергия в държавите-членки на ЕС

Процент от общото производство на електроенергия

Възобновяемите енергийни източници изпреварват изкопаемите горива

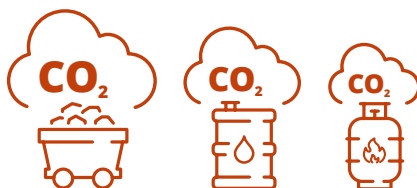
Процентен дял от производството на електроенергия в ЕС27

Как правим енергията зелена и справедлива: производство и използване

Преминаване от въглища към други енергийни източници

Въглищата водят до образуване на повече CO₂ на килограм, отколкото което и да е друго изкопаемо гориво. Въпреки че електроцентралите подобрени екологичните си характеристики, въглищните централи все още са основният източник на замърсители, изпускани във въздуха и водата.

Експертите казват, че за да се постигне целта на Европейската комисия за намаляване на емисиите на парникови газове с поне 55 % до 2030 г., държавите членки ще трябва да се откажат почти изцяло от въглищата.

От 27-те европейски държави-членки на ЕС, които традиционно използват въглища за производство на електроенергия, 14 вече са прекратили или са обявили, че ще прекратят това до 2030 г. Германия се стреми да постигне това към 2038 г., Полша – към 2049 г. Чехия е планирала спиране на използването на въглища до 2033 г, както и Словения. Румъния е поела ангажимент да спре използването на въглища до 2032 г., а България — до 2038 г.

Прекратяването на използването на въглищата е предизвикателство за засегнатите региони. Във въгледобивния сектор на ЕС работят 237 000 души (във въглищни електроцентрали и мини), и този брой може да спадне със 160 000 до 2030 г., преди секторът да изчезне напълно в началото на 40-те години на 21 век. Спадът може да бъде дори по-бърз, в зависимост от това колко бързо се премахне използването на въглищата в ЕС.

ЕС създаде Механизъм и фонд за справедлив преход, за да подкрепи регионите на ЕС, най-засегнати от преминаването към климатичен неутралитет – особено регионите с въглища, торф и петролни шисти. Той ще им помогне да реструктурират своите икономики и да преквалифицират работната си сила в сектори, съобразени с бъдещото развитие

Как правим енергията зелена и справедлива: производство и използване

Как правим енергията зелена и справедлива: справедлив преход

Въпрос 2

От решаващо значение е никога да не изостава при преминаването към по-чисти, по-екологични форми на енергия. Как можем да направим прехода справедлив за всички? **Разгледайте опциите по-долу, поговорете за тях** във вашата група и **ги класирайте**, като започнете от решенията, които според вас са най-добрите.

Точки	Опция
5 точки	В
4 точки	С
3 точки	А
2 точки	Е
1 точка	Д

Примерен бюлетин за гласуване

- А** Енергоспестяващите технологии, например при домакинските уреди и електрическите крушки, трябва да станат **по-достъпни** за домакинствата с ниски доходи.
- В** Енергията и електричеството, произведени от невъзобновяеми източници, ще **поскъпнат**, ако се въведе разход за въглерода, отделен в производствения процес (известен като цена на въглерода). Тези увеличения трябва да бъдат възстановени за домакинствата с ниски доходи.
- С** На хората, които работят в сектори с изкопаеми горива или енергоемки сектори, трябва да се предложат **възможности за преквалификация**, така че да могат да намерят различна работа в същия или изцяло нов сектор.
- Д** Общностите и регионите, които зависят от добива на въглища, трябва да получат **специална помощ, за да се подкрепи зеленият им преход**.
- Е** Какви **други решения** можете да измислите?

Контекст

Със Зеления пакт ЕС си постави за цел да стимулира прехода към зелена енергия и да стане първия климатично неутрален континент до 2050 г. Смята се, че като цяло зеленият преход ще има положително въздействие върху икономиката и заетостта. При прилагане на правилните политики той може да създаде около 1 милион работни места в ЕС до 2030 г. – особено работни места със средна квалификация и средно заплащане в строителството и производството.

Зеленият преход означава трансформиране на енергийния сектор, което ще изисква огромни инвестиции в краткосрочен план. Разходите за прехода само за електроенергия се оценяват на между 1,2 трилиона и 1,4 трилиона евро до 2050 г. Понастоящем доставчиците на енергия прехвърлят част от тези разходи за енергийния преход на потребителите в сметките им за енергия. Това увеличава риска от енергийна бедност, която засяга до 34 милиона души в ЕС. Домакинствата с ниски доходи не могат да си позволят по-нови, по-ефективни домакински уреди и често живеят в по-стари сгради, които не са ремонтирани, което означава, че плащат значително по-високи сметки за енергия в сравнение с хората, живеещи в енергийно ефективни сгради.

Енергийният преход оказва натиск върху части от енергийния сектор, които все още зависят от изкопаеми горива, като добива на въглища и производството на минерално масло (например парафин). Ето защо Европейската комисия предлага нов Социален фонд за климата, който да подкрепя инвестициите в декарбонизация на сградите и транспорта, като същевременно се бори с енергийната бедност. Той ще осигури подкрепа на уязвимите домакинства и малкия бизнес при финансиране на енергийни ремонти и други мерки, за да им помогне да намалят потреблението на енергия и да преминат към възобновяеми източници. Между 2025 и 2032 г. фондът ще предостави 72,2 милиарда евро.

ЕС създаде Фонда за справедлив преход, разполагащ с 19,2 милиарда евро, за да помогне на зеления преход да стане справедлив и приобщаващ. Държавите членки могат да използват тези ресурси за финансиране на проекти, като програми за обучение и преквалификация, за да помогнат на хората да намерят нови възможности за работа в регионите, които са силно зависими от изкопаемите горива и индустриите с интензивни парникови газове.

1 милион

нови зелени работни места в ЕС през 2030 г.

72,2 милиарда

Социален фонд за климата 2025 г. > 2032 г.

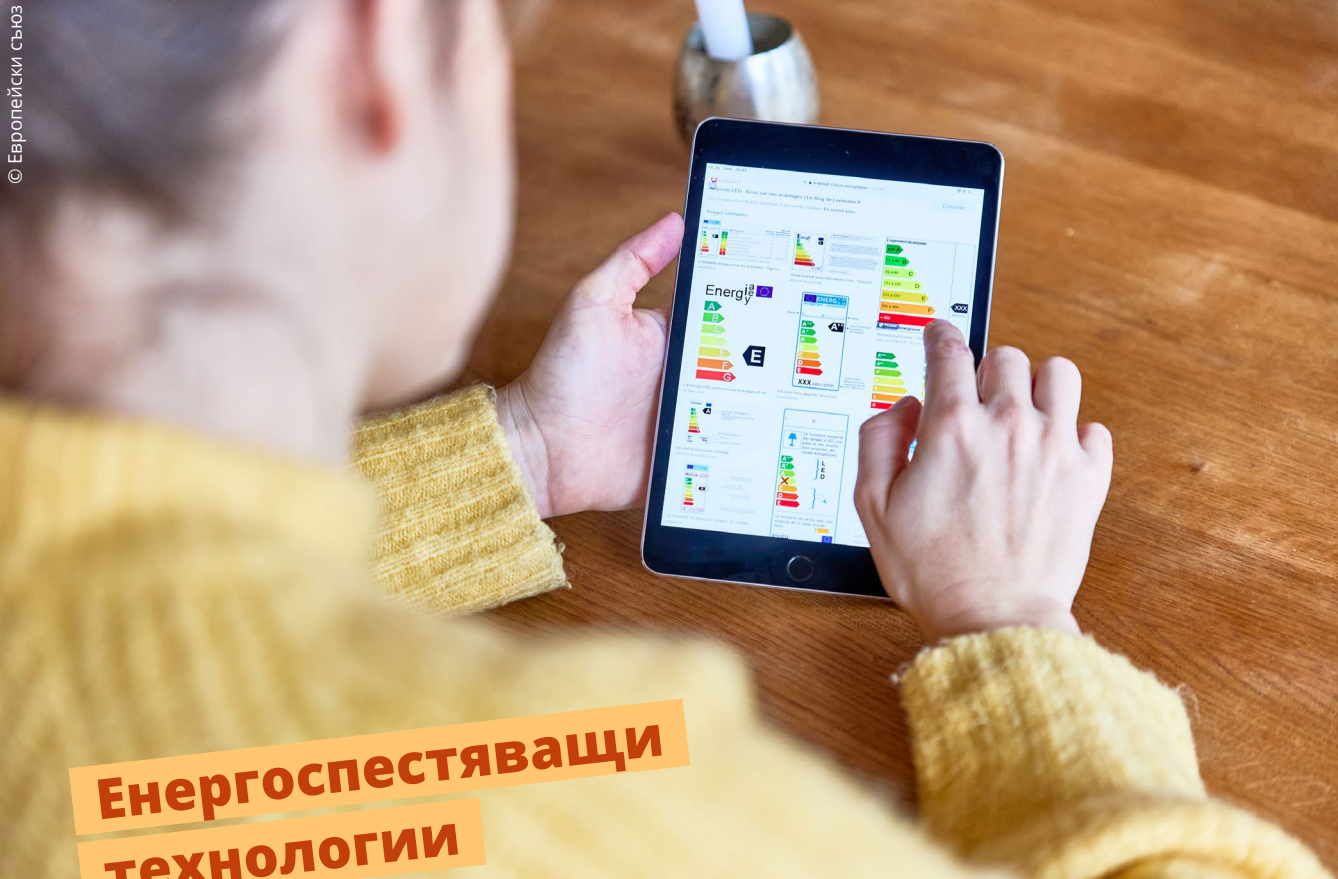

19,2 милиарда

Фонд за прехода, по прогнози на ЕС

Как правим енергията
зелена и справедлива:
справедлив преход

© Европейски съюз

Енергоспестяващи Технологии

Съществуват различни начини за пестене на енергия: от решения с ниска и средна цена, като електрически крушки и домакински уреди, до скъпи, енергийноэффективни технологии, използвани за преоборудване на дома (например софтуерни решения за управление на енергията).

Когато купуват домакински уреди, потребителите често трябва да избират между стандартен модел и енергийноэффективен модел, който обикновено е по-скъп, но обещава намалени работни разходи през целия живот на уреда. Компромисът е между това да изхарчите по-малко сега (при стандартния модел) и да харчите по-малко по-късно (при енергийноэффективния модел). Преминването към използване на една от най-енергийноэффективните електрически фурни например може да ви спести до 230 евро за 15 години.

Домакинствата с ниски доходи не са склонни да предприемат стъпки за преоборудване на домовете си с енергийноэффективни технологии толкова често, колкото собствениците на жилища, които имат по-висок доход. Програмите за реновиране на сгради може да бъдат направени по-привлекателни за собствениците на жилища с ниски доходи чрез намаляване на лихвените проценти по заемите, удължаване на срока за погасяване на кредита и/или увеличаване на сумата на субсидията.

Политиките за подмяна на домакински уреди често обхващат неефективното осветление и стари уреди, като перални машини и хладилници. Например една немска програма дава на домакинствата с ниски доходи безвъзмездна помощ от 150 евро, за да им помогне да закупят нов, енергийноэффективен хладилник.

Как правим енергията
зелена и справедлива:
справедлив преход

Възстановяване на разходите за цената на въглерода

За домакинствата в ЕС с най-ниски доходи сметките за енергия (включително данъците) представляват приблизително 10 % от общите им разходи, като варират от ниски – 3 % в Швеция до високи – 23 % в Словакия.

Директивата на ЕС за данъчно облагане на енергията предоставя на държавите членки възможности за освобождаване на уязвимите домакинства от по-високи енергийни данъци.

Енергията и електричеството ще станат по-скъпи, ако се въведе разход за въглерода, отделян при производствения процес (известен като цена на въглерода). Приходите от поставянето на цена на въглерода обаче могат да се използват за компенсиране на тежестта, която пада върху домакинствата с ниски доходи, чрез социални помощи и схеми за субсидии.

Ирландия например се стреми да преразпредели тези приходи, за да защити уязвимите домакинства чрез увеличаване на техните помощи за гориво. Португалия възнамерява да преразпредели приходите от въглеродните данъци под формата на данъчни облекчения за семейства с по-ниски доходи. А когато Швеция въведе данък върху въглеродните емисии през 1991 г., тя също така намали енергийните данъци като цяло, за да избегне увеличението на общото данъчно облагане, което може да има отрицателно въздействие върху домакинствата с ниски доходи.

Правителствата могат да използват приходите от поставяне на цена на въглерода и за да увеличат разходите за опазване на околната среда и да подкрепят по-нататъшните усилия за намаляване на емисиите на парникови газове.

Как правим енергията зелена и справедлива: справедлив преход

Преквалификация

В ЕС все още има 237 000 души, които работят във въгледобивния сектор, предимно във въглищни електроцентрали и мини. Този брой може да спадне със 160 000 до 2030 г.

Младите хора изглежда са по-отворени към инициативи за повишаване на квалификацията и за преквалификация.

Фондът на ЕС за справедлив преход, наред с други неща, ще помогне на хората да се адаптират към променящия се пазар на труда, като надграждат съществуващите си умения или научават нови, както и да си намерят работа.

В допълнение, новият Европейски социален фонд плюс (ESF+), който за 2021–2027 г. има бюджет от над 99 милиарда евро, ще инвестира също и в преквалификация и повишаване на квалификацията, за да подкрепи прехода към зелена и цифрова икономика.

Несъответствието на уменията е пречка за прехода към нисковъглеродна енергийна система. Работната сила в енергийната индустрия е доминирана от мъже и е застаряваща, особено в конвенционалните енергийни сектори. Има голямо търсене на завършили научни дисциплини, технологии, инженерство и математика (STEM), както и на хора с умения в областта на цифровите технологии.

**Как правим енергията
зелена и справедлива:
справедлив преход**

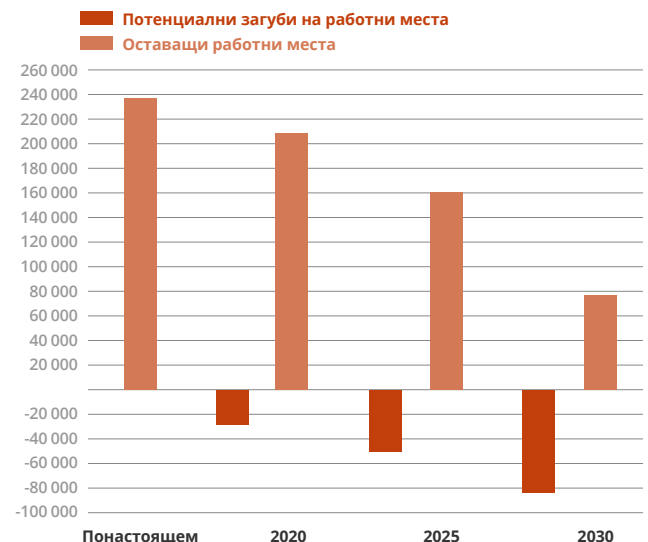
Подкрепа за въгледобивните региони

В ЕС все още има 185 000 души, които работят във въгледобива. Половината от тази работна сила във въгледобива се пада на Полша, следвана от Германия, Чехия, Румъния, България, Гърция и Испания.

Прогнозира се, че съществува висок риск от загуба на 109 000 работни места в мините в резултат на по-малката конкурентоспособност на сектора. Един от регионите в Полша може да загуби до 41 000 работни места, което е приблизително половината от общия брой работни места в него.

Планира се последната въглищна електроцентрала в Германия да бъде затворена през 2038 г., но преди това зависимите от въглища провинции в държавата ще получат общо 14 милиарда евро, които да инвестират в засегнатите региони. Средствата може да се използват за проекти за дигитализация, разширяване на туризма, подобряване на градската инфраструктура или за иновативни проекти за действия в областта на климата и опазване на околната среда.

Държавите членки, чиито региони, индустрии и работници ще бъдат изправени пред най-големите предизвикателства при прехода към зелена енергия, могат да кандидатстват за финансиране от Фонда на ЕС за справедлив преход. Чрез диалог с Европейската комисия те ще трябва да изготвят „териториални планове за справедлив преход на територия“, които определят предизвикателствата във всеки регион, нуждите и целите при развитието му, както и мерките за подкрепа, които трябва да бъдат въведени до 2030 г.

Как правим енергията
зелена и справедлива:
справедлив преход

Искате ли да споделите мнението си за бъдещите политики на ЕС в областта на климата с хора от цяла Европа?

Как бихте желали да допринесете за неутралността на Европа по отношение на климата? Обсъдете и се включете!

Как можете да допринесете за неутралността на Европа по отношение на климата

Преминете към слънчева енергия

монтирайте слънчеви панели за производство на енергия за дома си.

Намалението е от значение

намалете отоплението в дома си с един градус или повече.

Не забравяйте изолацията

поставете изолация на дома си или я направете по-добра.

Преминете към друга енергия

прехвърлете дома си към доставчик на енергия с нулеви въглеродни емисии.

Искате да сте в течение на резултатите от работата на Peer Parliament?

Проявявайте интерес да поемете самите вие домакинството на Peer Parliament?

Служба за публикации на Европейския съюз

climate-pact.europa.eu

[EUClimateAction](#)

[EUClimateAction](#)

[ourplanet.eu](#)

[EU Environment and Climate](#)

[EUClimateAction](#)

#MyWorldOurPlanet
#EUClimatePact